שמעתא עמיקתא

גליון קפה' – פ' **בהעלותך** ה'תשע"ד / **קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'**

האם איכא איסור יחוד כשהבעל או האשה בעיר

א. איסור יחוד מה"ת או מדרבנן

שנינו **בקידושין** (פ:) רמז ליחוד מן התורה מנין שנא' "כי יסיתך אחיך בן אמך", וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית, אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו ואסור להתייחד עם כל עריות, ע"כ. וכבר נקטו רוב הפסוקים דאיסור יחוד אסור מה"ת, כמ"ש **החכ"א** (כלל קכו אות א). ודעת **החו"י** (סי' עג ד"ה ועוד, הובאו בפת"ש אה"ע סי' כב) דאיסור יחוד מה"ת הינו דוקא באיש ואשה לחוד אבל ב' נשים ואיש א' וכדו' אינו אלא מדרבנן. וכן פסק **בדבר הלכה** (סי' א אות ח).

ב. איסור יחוד כשבעלה בעיר

ויעוין **בש"ס** שם (פא.) דאמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד. רב ביבי איקלע (הגיע) לבי רב יוסף אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי (תסלקו הסולם שלא יוכל לרדת מהעלייה ולא יבא לידי יחוד), והא אמר רבה **בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד** שאני רב ביבי דשושביניתיה הואי וגייסא ביה, ע"כ.

והנה **רש"י** שם פירש דאין חוששין ליחוד, "להלקות" משום דמסתפי מבעל דילמא השתא אתי. וכתבו **התוס'** (שם ד"ה בעיר) דמוכח מרש"י דלעולם איסור איכא אף בכה"ג אלא דלא מלקינן. והקשו על פירושו דא"כ מאי פריך בסמוך על רב יוסף דקא' שקולו דרגא מתותי ביבי והאמר רבה בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד ומאי קושיא נהי דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא, וע"כ נר' לפרש אין חוששין כלל משום יחוד **ואפי' איסורא ליכא**, ע"כ. וכן מבואר **ברמב"ם** (אישות פכ"ב הי"ב) דליכא בכה"ג משום איסור יחוד כלל. [ולכאו' יש לדחות קושית התוס' דשאני התם דבעלה עמה וע"כ שרי. אלא שלפ"ז יוצא דהיכן שלבו גם בה חוששיין ליחוד אפי' בכה"ג וזה תמוה. ושו"ר **ביוסף אומץ** (סי' צז ד"ה ב') דמה"ט דחה תירוץ זה].

ולהלכה פסקו **הטשו"ע** (אה"ע סי' כב סע' ח) כתוס' ודעימייהו. וכן דעת **הט"ז** (ס"ק ז) (ולדעתו אף אליבא דרש"י י"ל כן), וכן משמע **מביאור הגר"א** (שם). אולם **הב"ח** (אות ז) פסק כרש"י. וכן נראה דעת **החלקת מחוקק** (ס"ק יב) **והב"ש** (ס"ק יב) להחמיר עכ"פ. והכרעת **החכמת אדם** (כלל קכו אות ה מובא בפת"ש אות ז) שבאיסור יחוד דרבנן לא חיי' לדעת רש"י. ובדאו' יש לחוש קצת לדעתו. ודעת **החזו"א והדובב מישרים** (דבר הלכה סי' ז אות ב) להקל בזה. [ועי' **בחכ"א** (כלל קכו אות ה מובא בפת"ש אות ז) דמשמע דהיכן דליכא משום היתר דבעלה בעיר וכגון בגוונא המבואר בסמוך, איכא איסור יחוד מה"ית].

ג. כשיודעת שבעלה לא יוכל להגיע בזמן הקרוב

ויש לדון בגוונא שיודעת דבעלה במקום רחוק בעיר ולא יוכל להגיע בזמן הקרוב, האם אכתי איכא היתר של בעלה בעיר.

והנה **ברש"י** שם פירש דהטעם של היתר של בעלה בעיר הינו "משום דמסתפי מבעל השתא אתי". ומבואר דההיתר הוא מכח "מירתת" דעלול להגיע כל רגע, אבל היכן שיודעת שאין הדבר כן י"ל דאיכא איסור יחוד. אולם **הרמב"ם** (אישות פכ"ב הי"ב) כתב דאשת איש שהיה בעלה בעיר אינה חוששת לייחוד מפני "שאימת בעלה עליה", ובדבריו יש לבאר דלא משום מירתת שמא עתה אתי אתינן עלה, אלא משום דקים להו לחז"ל דכך טבעה שאם בעלה בעיר אינה מורדת בו. וכלשון הרמב"ם פסק **השו"ע** (שם).

וכן מצאנו להחיד"א **בשיורי ברכה** (שם) **וביוסף אומץ** (סי' צז) דאפילו אם הגיד לה שמפליג רחוק בעיר מהני, דאימת בעלה אלים ואין לנו לחלק חילוקים מדעתנו. אולם **העזר מקודש** (אה"ע שם) תפס כרש"י, וע"כ נשאר בצ"ע היכן שהודיע לה שמפליג מה דינה. **והחכ"א** (שם אות ו) אע"פ שהביא לשון הרמב"ם מ"מ כתב דנראה דדוקא בביתה אין בה משום יחוד דחוששת שמא יבוא בעלה, אבל כשתלך היא לבית אחר א"כ אין אימת בעלה עליה שהרי בעלה אינו יודע היכן היא ואם הלכה ברשות בעלה וכל שכן כשבעלה נתן לה רשות לדבר עם איש אחד דבר סתר ולסגור הדלת, פשיטא דאסור, ע"כ. ויעוין **בפלתי** (סי' קצב ס"ק ד הובא במחצה"ש שם ס"ק יד).

ולמעשה אע"פ דדעת **החזו"א** (דבר הלכה סי' ז אות ב) להקל בזה, **החפץ חיים** (נדחי ישראל פכ"ד אות ו) פסק כהחכמת אדם שאם אינו יודע איפה היא לא מהני. וכן דעת **האג"מ** (אה"ע סי' סה אות כא). וע"כ אין להקל בכל זה אלא בשעת הדחק גדול. וכן הוא **בשבט הלוי** (ח"ג סי' קפ אות א). [נ"מ זה י"ל דאיכא נפ"מ כשבעלה סומא, דאם מפני טבע האשה אתינן עלה שוב מהני אף בבעלה סומא, אולם אם הוא מפני אימה שמא יבוא ויראה, יש להסתפק האם שייך היתר זה בסומא. שו"ר **ביעב"ץ** (קידושין שם) שמסתפק בזה, דאפשר דרב יוסף נהיה סגי נהור לאחר מכן. אולם **ברד"ל** (שם) נקט שסגי נהור כיון שמרגיש מה שנעשה בבית מהני. וכן פסק **החיד"א** (שער יוסף סי' ג)].

ד. היתר דבעלה בעיר כשלבו גס בה

ומ"מ כבר מבואר בקידושין שם דהא דמהני בעלה בעיר היינו ביחוד עם מי שאין לבו גס בה, אבל בלא"ה איכא משום איסור יחוד. וכן פסק **השו"ע** (שם) וכתב שם דגס בה פירושו "כגון שגדלה עמו או שהיא קרובתו".

ה. היתר דבעלה בעיר בעסקו עם הנשים

ולענין מי שעסקו עם הנשים (כגון רופא, עי' **דבר הלכה** (סי' ג אות כ וסי' ז אות יז)), האם מהני בעלה בעיר. יעוין בדברי **החיד"א** (שער יוסף ספי' א) שחילק בין גס לעסקו עם הנשים דאינו חמור כ"כ כשאר גס בה. וע"כ י"ל שבכה"ג יש להתיר עם בעלה בעיר. וכן דעת **החיק"ל** (אה"ע סי' ט). וכן פסק **בדבר הלכה** (סי' ו אות ח) (ומ"מ לפי החכ"א הנ"ל ביחוד עם רופא לא מהני בעלה בעיר כיון שמתייחדת ברשות בעלה. וכבר הזהירו בזה גדולי פוסקי זמנינו). [ועי' עוד **בדבר הלכה** שם באות ו' שאף עם פרוץ מהני היתר דבעלה בעיר. אולם אפשר **דהחכ"א** לא ס"ל כהחיד"א, דהרי לא הביא כלל הדין של עסקו עם הנשים, רק הביא באות ד' ואות ו' דין גס בה, ומשמע דס"ל דדין עסקו דינו כגס בה וכלול א' בשני].

ו. האם אשתו בעיר מציל מיחוד

ואחר ביאור היתר יחוד כשבעלה בעיר, יש לדון האם בגוונא שאין בעלה בעיר (או פנויה) רשאית להתחייד עם מי "שאשתו בעיר".

והנה שנינו **במס' קידושין** (פב.) "לא ילמד אדם **רווק** תינוקות ולא תלמד **אשה** סופרים (תינוקות), רבי אלעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד סופרים". מבואר דאיש אסור ללמד תינוקות וכמו כן אשה אסורה ללמד סופרים. והנה לדעת תנא קמא דוקא רווק לא ילמד תינוקות, ולדעת ר"א אף מי שנשוי לא ילמד אא"כ אשתו שרויה אצלו.

ועי' **ברמב"ם** בהלכות איסורי ביאה (פכ"ב הי"ג) שפסק שמי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות מפני שאמותיהם של הבנים באות לבית הספר ואיכא משום גירוי היצר, אלא דאם יש (למלמד) אשה יכול ללמד תינוקות אפי' אינה עמו בבית הספר. ואשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהם שבאים בשביל בניהם ונמצא שמתייחדים עמה, ע"כ. ובהלכות ת"ת (פ"ב ה"ד) כתב דמי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות "מפני אמותיהם הבאות אצל בניהם".

וביאר **בכס"מ** (ת"ת פ"ב ה"ד) דאשה אפילו נשואה אסורה, דבשלמא גבי איש כיון שאשתו עמו היא משמרתו לפי שדרכה להיות תמיד בבית, אבל אין דרך האיש להיות תמיד בביתו, ע"כ. ומבואר דאף באיש איכא משום חשש שיבואו להתייחד, ומ"מ אם הוא נשוי לית לן בה כי דרכה של אישה להיות בביתה.

אולם **הב"ח** (שם אות י, ויו"ד סי' רמה אות י) פירש דהטעם דמהני כשהוא נשוי, מפני שאצל איש החשש הוא מפני גירוי, ובנשוי ליכא משום האי חששא דאית ליה פת בסלו. וכן הוא **בפרישה** (שם אות כה).

והב"ש (ס"ק כא - כב) נקט כפירוש הכס"מ. והיינו דתרי חששות איכא משום גירוי ומשום יחוד, ואם נשוי הוא ליכא חששות הנ"ל. והוסיף דבכה"ג שרי כשאשתו עמו בעיר ואפילו אינה שרויה עמו בבית הספר מ"מ בכל עת תבא אליו, ושייך לומר היא משמרתו, ואם הוא בעיר אחרת אסור. וכן פסק **הערוה"ש** (שם אות טו). ולאור דבריהם יוצא דכמו שמצינו דבעלה בעיר מציל מיחוד ה"ה אשתו בעיר מהני.

ז. האם אשתו בעיר מציל מיחוד אף כשאינו יודע שעלולה להגיע

אלא דע"כ האי היתר דאשתו בעיר חמיר טפי ואינו מהני ממש כבעלה בעיר, דהרי בכה"ג לא שייך האי סברא דאמרו לענין בעלה בעיר דאימת בעלה עליה. וכן מוכח מהב"ש דלגבי אשתו בעיר כתב דליכא יחוד, דוקא כי "דרכה לבוא לביתה". והיינו דכיון שעלולה להגיע בכל רגע בעלה לא יבוא לידי איסור (ולענין בעלה בעיר שרי אף שאין דרכו משום דאימת בעלה עליה עכ"פ כשבידו לבוא (ולמקילין לעיל אף כשאין בידו להגיע)).

ושו"מ **באמרי יושר** (ח"ב סי' ט אות ח) שכתב כדברינו, דאשתו שומרת אף כשאיננה בבית כי מסתמא תבא תיכף דאין דרכה לסובב בשווקים ומיקרי אשתו עמו, משא"כ בעלה דמהני אף שאין דרכו לבוא תיכף משום שאימת בעלה עליה. וכ"כ **בצי"א** (ח"ו סי' מ פ"ט). וכן נרא' דעת **הגרשז"א זצ"ל** (נשמת אברהם אה"ע סי' כב ס"ק ד) אלא דכתב דאף בזה אין להקל אם היחוד הוא בידיעת האשה, ע"כ. ודו"ק. [ועי' **במהרש"ם** (ח"ד סי' קמח ד"ה ומ"ש אם אשתו) שכתי דהיתר אשתו בעיר אין בידי הוכחה, ומסברא אין להקל מדלא נקט הש"ס גם באשתו בעיר. וכ"כ **בעזר מקודש** (סי' כב סעמ' ה). אולם לפי דברינו הנ"ל י"ל דעד כאן לא מספיקא ליה להמהרש"ם האם מהני אשתו בעיר אף כשאינה עלולה להגיע, אבל היכן שאשתו עלולה לבוא אף לדעת המהרש"ם שרי. ועי' **בדובב מישרים** (סי' כה) שתמה על המהרש"ם אמאי לא הזכיר מדברי הב"ש, ועיי"ש שצידד שיש להקל באשתו בעיר כמו בבלעה בעיר ביחוד דרבנן. אולם לפי דברינו ניחא, ודו"ק].

-מסקנא דדינא-

ומעתה יוצא דמעיקר הדין ליכא משום איסור יחוד כשבעלה בעיר (והמחמיר לחוש לשיטת רש"י ביחוד מה"ת תבוא עליו ברכה). אולם כשבעלה אינו יודע היכן היא, או שידוע לה שבעלה לא יוכל להגיע בדקות הקרובות, אין להקל אם לא בשעת דחק גדול. ויחוד עם מי שאשתו בעיר אסור, וליכא צד היתר אלא בגוונא שידוע לו שבכל רגע עלולה להגיע לאותו מקום.

התפלל ערבית מוקדם ולאחר מכן שמע קדושה ממנין המתפלל מנחה האם יענה עמהם

תנן [ברכות כו.] תפילת המנחה עד הערב, ר' יהודה אומר עד פלג המנחה.

ואמרינן בגמ' [כז.] השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, דעבד כמר עבד, ודעבד כמר עבד.

וכתב הר' יונה [יח:] דאע"פ שנראה מכאן שאם ירצה יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה ואילך, דלר' יהודה משם ואילך אינו זמן מנחה, ולדברי רבנן יכול להתפלל מנחה עד הערב, אפ"ה אין לו לאדם לעשות בענין שיהיו מנהגותיו סותרין זה את זה, שאם יתפלל מנחה לפעמים מפלג המנחה ואילך כרבנן, ולפעמים יתפלל ערבית באותו זמן קודם שקיעת החמה כר' יהודה, נמצאו דבריו סותרין זה את זה, שפעמים דן אותו יום ופעמים דן אותו לילה. אלא יעשה כל שעה כמו רבנן שיתפלל מנחה עד שקיעת החמה ותפלת ערבית אח"כ, או כמו ר' יהודה שיתפלל מנחה לעולם עד פלג המנחה בלבד, ויתפלל ערבית אח"כ כל זמן שירצה ואפי' קודם שקיעת החמה. ועכשיו כיון שמנהגנו להתפלל תפלת מנחה אחר פלג המנחה כרבנן, אין לנו להתפלל ערבית קודם שקיעת החמה כרב יהודה, אלא לעשות הכל כרבנן. מיהו בדיעבד אם התפלל ערבית בכונה לצאת מפלג המנחה ואילך יצא, ולא מחייבין ליה לחזור ולהתפלל.

וכיוצ"ב כתב הרא"ש [פ"ד סי' ג'] דא"א לעשות פעם כר' יהודה ופעם כרבנן. וכ"כ הטור [או"ח סי' רל"ג] - דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, והוא שישעה לעולם כחד מינייהו.

אולם בב"י [שם] כתב דעכשיו נהגו העולם להקל בכך ואע"פ שמתפללים תפלת מנחה אחר פלג המנחה, לא נמנעו מלהתפלל ערבית גם כן באותה שעה, ואע"ג דהוו תרי קולי דסתרן אהדדי. ואפשר דסמכו על מ"ש הרא"ש בריש ברכות [סי' א'] לדעת ר"ת, דלענין תפלת המנחה עבדינן כרבנן ומתפללים פעמים מנחה אחר פלג המנחה, ולענין ק"ש חשבינן ליה לילה, והוי תרי קולי דסתרי אהדדי, די"ל דלענין תפלה הקלו. וכ"כ ג"כ הרשב"א [ב. ד"ה ולענין]. ואע"פ שלא נראו דברי ר"ת להרא"ש, מ"מ העולם סומכים על דעת ר"ת. (ובענין הא דהזכירו הראשונים ק"ש דהיא לכאו' דאורייתא- עיין שאגת אריה סי' ג').

ולמעשה כתב בשו"ע [סי' רל"ג ס"א] דצריך שיעשה לעולם כחד מנייהו, ועכשיו שנהגו להתפלל תפלת המנחה עד הלילה, אין להתפלל תפלת ערבית קודם השקיעה. ואם בדיעבד התפלל תפלת ערבית מפלג המנחה ולמעלה, יצא. ובשעת הדחק יכול להתפלל תפלת ערבית מפלג המנחה.

וכתב הרמ"א דבמדינות אלו שנוהגים להתפלל ערבית מפלג המנחה אין לו להתפלל מנחה אח"כ, ובדיעבד או בשעת הדחק יוצא אם מתפלל מנחה עד הלילה דהיינו צאת הכוכבים.

וכתב המשנ"ב [ס"ק י"א] משמיה דהעו"ת והא"ר דמ"ש המחבר דבשעת הדחק יכול להתפלל ערבית מפלג המנחה, היינו רק אם עכ"פ באותו היום התפלל מנחה קודם פלג. אבל אם באותו היום גופא התפלל מנחה אחר פלג המנחה שוב אסור לו להתפלל ערבית קודם הלילה, דהוי תרתי דסתרי באותו היום גופא. ורק בציבור שהתפללו מנחה וכשילכו לביתם יהיה טורח לקבצם שנית לתפלת ערב ויתבטל תפלת הציבור לגמרי הקילו האחרונים שמותר להתפלל ערבית סמוך למנחה [מג"א ומגן גבורים].

וכיוצ"ב כתב הבן איש חי [ש"ר ויקהל ס"ז] דעכשיו נהגו להקל בכך ועבדי תרי קולי דסתרי אהדדי, להתפלל מנחה וערבית ביחד אחר פלג המנחה, ויש להם על מה שיסמוכו. מיהו לא נהגו להקל בכך אלא בציבור, אבל היחיד שמתפלל בביתו אינו יכול לעשות תרי קולי דסתרי ההדדי.

והנה בשו"ת גור אריה יהודא [לג"ר אריה יהודא ליב תאומים זצ"ל - או"ח סי' ק"מ] כתב - פ"ק בראד שמתפללים לפעמים ערבית בעוד יום, ובעזרה שלפני בהכנ"ס באים אנשים מהשוק כתות כתות ומתפללים מנחה, ואומרים קדושה בקול רם, ואותם שכבר התפללו בבית הכנסת ערבית עונים אחריהם. לענ"ד דלאו שפיר למעבד הכי וכו', דאפי' במה שמתפללים הקהל ערבית תכף אחר המנחה אמרינן דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי, אלא משום טורח הציבור הקלו כמ"ש הרא"ש ריש ברכות וכו', וכיון דכבר התפלל ערבית ועשאו לילה האיך יענה קדושה לעשותו יום. והביא דבריו המהרש"ם בדעת תורה [ס"ס רל"ז].

וכיוצ"ב כתב הגר"ש קלוגר זצ"ל [האלף לך שלמה או"ח סי' צ"ד] דמי שהתפלל ערבית קודם צאת הכוכבים ושמע מנין שמתפללים מנחה, לא יענה אחריהם קדושה, כיון שהתפלל כבר ערבית, אבל אמן יכול לענות (וכתב עוד דאם מתפללים מנחה אחר צאת הכוכבים, מחוייבים למונעם מלהתפלל, ואם א"א עכ"פ לא יענו אחריהם אמן ולא קדושה).

והא דחילק בין עניית קדושה לעניית אמן, נראה טעמו, דשאני עניית קדושה דהוא עצמו עונה הקדושה, וכיון שעשאו לילה בתפילה ערבית שוב א"א לו לומר קדושה ולחזור ולעשותו יום, משא"כ

המחמם לחם על סיר בשרי, האם רשאי לאוכלו עם גבינה

משאלות המצויות בכל בית בפרט בשבת קודש, כשמחממים חלות על מכסה של סיר טשולנט בשרי (נקי ממשות בשר) העומד על האש, האם החלות דינם כבשריות ושוב אסור לאוכלם עם גבינה או לא.

א. פליטת טעם מכלי חם לאוכל כשהוא יבש

והנה בגוונא דהסיר והמכסה רותחים (כלומר ידס"ב), לכאורה יש לחוש דהכלי נותן טעם בשר ללחם אע"פ שמקום שהונח הוא יבש, וכמבואר **בראבי"ה** (תשובות וביאורי סוגיות סימן אלף קיד) דבלוע מכלי יוצא אף ללא רוטב.

אלא דעי' **בספר התרומה** (מפתח הסימנים הלכות או"ה סי' לה) שכת' לענין חתיכה שבלעה איסור, שהיא אינה פולטת טעם לחברתה אף כשהיא חמה ללא רוטב. ולמד **בהגהות אשר"י** (פ"ח סי' כח) דהתרומה פליג על דברי הראבי"ה הנ"ל דבאמת כלי אינו פולט ללא רוטב. ובאמת כן מצינו דפסק **האפי רבבי** המובא **במ"א** (סי' תנא ס"ק לז).

אולם **בהגהות שערי דורא** (סי' נא אות ג) כתב לחלק בין כלי שאין בו טעם בגופו דע"כ פולט טעם הבלוע בו אפי' בלא רוטב, לבין חתיכה שיש בה טעם בגופו וע"כ אינה פולטת רק טעם של עצמה ולא טעם הבלוע אא"כ ע"י רוטב. וכן נקט **המהרש"ל** (מכונות על הגהות שערי דורא שם אות ב).

ועי' **ברמ"א** (סי' קה סע' ז) שפסק כהשערי דורא דכלי שבלע איסור אוסר היתר שנוגע בו אפי' באיסור שאינו שמן. וכן הביא **במ"א** (סי' תנא ס"ק לז). **וביארו הט"ז** (ס"ק טז) **והש"ך** (ס"ק כב) דהיינו טעמא כי אין בו פליטה מגופו. [**והחזו"א** (יו"ד סי' כב ס"ק ז ד"ה והיינו) פירש טעמא כי הבלוע בכלי הוא איסור העומד בעין והוי בדמיון הבלילה באוכל, אבל בלוע באוכל מתמזג ונבלע טפי ולשון האחרונים ז"ל בטעם שיוצא מכלי משום שאין לו פליטת עצמו צריך לפרש כמו שפירשנו דאל"כ אין בזה שום סברא, ע"כ. ובדרך זה הביא **הרע"א** (סי' סו על הש"ך ס"ק יג)].

ואע"פ שהשו"ע בסימן ק"ה לא הביא כלל דין זה, מ"מ **בב"י** בססי' צ"ד הוכיח כהשערי דורא מדגים שעלו בקערה, וכ"כ **בש"ך** (סי' צד ס"ק לג) אליבא דהשו"ע, וכן מבואר **בפמ"ג** (סי' צד מ"ז ס"ק טו) אליבא דהשו"ע. ומ"מ עי' **במנחת פתים** (סי' צו על סע' ד בסוף) שהביא **מהפנים יפות** (פי' צו) שנקט דהאי דכלי פולט בלא רוטב אינו אלא מדרבנן. וכן נקט **בשו"ת בית שלמה** (או"ח ססי' פט).

ב. כמה פולט הכלי

אלא דיש לדון כמה הכלי אוסר בכה"ג. והנה **בשו"ע** (סי' צד סע' ח) פסק דדבר הבלוע אינו נכנס יותר מקליפה, ואף כשהכלי והאוכל שניהם חמים הדין כן, ואפי' האוכל **יש בו רטיבות קצת**.

ועי' **בש"ך** (סי' צד ס"ק לג) **ובפר"ח** (שם ס"ק ל) שתמו ע"ז ע"פ **הרשב"א** (תהב"א ב"ג ש"ג סוף דף עו.) דאם שניהם רותחים ויבשים אין הכלי אוסר יותר מכדי קליפה אבל אם אותו רותח הוא דבר שיש לו רוטב כעין בשר רותח שא"א לו בלא רוטב קצת צריך שיטול את מקום מגעו, ע"כ. וכן נקט **בביאור הגר"א** (שם). (ועיי"ש בש"ך שכתב דאפשר דבאמת כן הוא אף להשו"ע).

ג. חילוק בין כשהכלי בלע טעם בשר שמן או כחוש

אלא דעיין **בש"ך** בסי' ק"ה (ס"ק כג) שיצא לחדש דהא דאמרינן דהכלי אינו פולט יותר מכדי קליפה, היינו באיסור כחוש הבלוע בכלי, אבל איסור שמן שנבלע בכלי אפשר דאפי' ביבש לגמרי אוסר עד ס', ונשאר בצ"ע.

אולם **המ"א** (סי' תנא ס"ק לז) כתב שאיסור שמן הבלוע בכלי אינו אוסר אלא כדי קליפה אם הוא נגוב שפיר. וכ"כ **הפר"ח** (יו"ד סי' קה). ועיין **בחו"ד** (שם חי' ס"ק כה) שפסק כהמ"א, ושכן כתב **הנוב"י** (יו"ד ק' סי' ל). וכן נר' מסקנת **החכ"א** (כלל נז אות ג). וכן היא הכרעת **המ"ב** (סי' תנא ס"ק קיא) להקל בזה. ועי' עוד **בחזו"א** (סי' קכ ס"ק יא ד"ה כתב). [ועי' **בחו"ד** (סי' צו סס"ק ז) שכת' על האי דין שפסק הרמ"א סי' צ"ו סע' ד' דלימונ"ש של עכו"ם מותרים אע"פ שהם חותכים אותם בסכיניהם, דאין לחוש ולומר דילמא אחר שנעשה האתרוג נבלה בלע הסכין טעם נבלה של הזית דטעם הבלוע אינו יוצא בלא רוטב כ"א בשמן **ובכל כלי הולכין אחר רוב תשמישו ורוב תשמישן אינו בשמן**, ע"כ. ובזמננו נר' דרוב הבשר עכ"פ, בכלל שמן, דהרי לא שוחטים עבור השוק אלא פרות בריאות וצעירות. ומ"מ בידוע דהמאכל בכלל כחוש לית לן בה, ואף להרמ"א שפסק דאין אנו ביקיאינן בין כחוש לשמן מ"מ בבלוע בקיאינן כמ"ש **בש"ך** (סי' קה ס"ק טז וסי' צב מ"ז ס"ק ז)].

ולפי"ז המניח לחם ע"ג סיר רותח של בשר, הלחם בולע טעם בשר כדי קליפה, ואם המקום רטוב קצת בולע כדי נטילה.

ד. בליעת נ"ט בר נ"ט

אמנם אכתי י"ל דבנ"ד דהלחם מותר לגמרי, דאע"פ שבלע מטעם בשר מ"מ אין כאן אלא משום נ"ט בר נ"ט, דהרי כבר נקטו רוב רובם של הפוסקים דנ"ט בר נ"ט אף בשעת בישול שרי וכמו שפסק **הפלתי** (סי' צז ס"ק ב), **הפמ"ג** (סי' צז מ"ז ס"ק ב, סי' צז ש"ד ס"ק ב וסי' תסא א"א סס"ק ט), **הכנפי יונה** (סי' צז ד"ה בדין), **האבן העוזר** (סי' צז), **הבית מאיר** (שם) **והבית אפרים** (יו"ד סי' לז). וכן מוכח **מהש"ך** (סי' צה ס"ק י) (ומדבריו בסימן צ"ו (ס"ק ב) לא קשיא דלשיטתו אזיל בסי' צ"ה דלא אמרינן נ"ט בר נ"ט בצליה).

אלא דאף לפי דבריהם הרי דעת **הרמ"א** (סי' צה סע' ב) דלא עבדינן נ"ט בר נ"ט לכתחלה וע"כ אין החלה מותרת בגבינה אלא דאם כבר ערבבה בדיעבד שרי. [ואע"פ דהלחם המתחמם בכלל נצלה הוא, ויש סוברים דליכא היתר דנ"ט בר נ"ט בכה"ג אף בדיעבד, מ"מ דעת רוב הפוסקים להקל, עי' עוד פרטים בזה בגליון ק"ס].

ובלא"ה דעת **החו"ד** (סי' צז ביאורים ס"ק ד וחי' ס"ק ב) **והרע"א** (דו"ח סוף ח"א בתשובה, הובא בדרכ"ת ס"ק ז) להחמיר דלא אמרינן נ"ט בר נ"ט בשעת בישול (ועי' **בשו"ת רע"א** (סי' לג) דמבואר דלא ברירא ליה כ"ז). **והחכ"א** (כלל נ אות א) פסק להקל בזה דוקא במקום הפס"מ. ודעת **הכה"ח** (אות יב) דיש לחוש בזה לכתחלה ובדיעבד אם איכא הפס"מ שרי. **והרב פעלים** (או"ח ח"ג סי' יג) **וההר צבי** (יו"ד סי' פט) נוטים להקל בדבר.

ולפי"ז יוצא דהנותן לחם וכדו' על סיר בשרי, אם המקום נגוב הלחם מקבל טעם בשר עד כדי קליפה (ואם אינו נגוב כדי נטילה), וע"כ אין רצונו לאוכלה עם גבינה לכתחלה יש להסיר הקליפה (או הנטילה). [ועי' **ברשב"א** (תה"א ב"ד סוף ש"א) דשיעור כדי קליפה שתהא גסה קצת כדי שתוכל להנטל כולה כא'. וכ"כ **הט"ז** (סי' צו ס"ק יד), **הש"ך** (שם ס"ק כא) ועוד פוסקים. ולענין שיעור נטילה מצינו **לרשב"א** (ב"ד ש"א עמ' כא. ד"ה ונתה נבאר איסור) דהוא בעומק יותר מקליפה, ע"כ. אבל **הרא"ש** (חולין פ"ז סי' כד) כתב כעובי אצבע, וכן פסקו **הושו"ע** (סי' קה סע' ד). אלא דצ"ע שהפוסקים לא העירו מהרשב"א הנ"ל שמשמע דבפחות מכן נמי סגי. שוב העירוני שעמד בזה **במנחת פיתים** (סי' קה). ובאמת **בבכה"ח** (סי סו על אות לח) מצרף דעה זו והיינו דנטילה הוי שתי קליפות].

ה. חשש שמא ישכח ויאכל הלחם עם גבינה

אלא דאכתי יש לדון האם מותר להניח לכתחלה לחם על מכסה של סיר בשרי רותח, דשמא יש לחוש שישכח ויאכל הלחם עם גבינה ללא הוצאת קליפה, ואם נימא הכי אם עשה כן הלחם נאסר. וכהא דמבואר **בשו"ע** סימן צ"ז שעיסה שנילושה בחלב או בשומן בשר אסור הוא כי חיי' שמא יאכלנה עם מין השני.

אלא דפשטא דסוגיין דשם דעד כאן לא חששו חז"ל אלא אם נתן חלב או שומן בשר ב"שעת לישה", אבל לאחר שנאפה אין הלחם נאסר. וכן משמע בסימן ק"א דבכה"ג הלחם לא נאסר, דהרי כתבו שם דאם נגע הפת בבשר וכדו' צריך גרידה ותו לא כמבואר לקמן. ושו"מ שכן פסק **הגרח"ק שליט"א** (שאלת רב עמ' צג, ודולה ומשקה עמ' רנט) דאין הפת נאסר בכה"ג. ודלא **כבדי השלחן** (סי' צא סע' ג). ובלא"ה היכן דאין בלוע רק נ"ט בר נ"ט לא חיי' לתקלה (אף לדעת הרמ"א הנ"ל המחמיר שלא לערבו לכתחלה בכה"ג) כמ"ש **הפת"ש** (סי' צז ס"ק ד) ע"פ **הפני אריה** (ססי' מח).

אלא דאכתי יש לחוש (לסוברים דליכא התירא דנ"ט בר נ"ט) משום הא דכת' **הטשו"ע** (סי' צא סע' ג) דצריך ליזהר שלא יגע בשר בלחם שאם יגע בו אסור לאכלו עם גבינה, וכן יזהר שלא יגע בו גבינה שאם יגע בו אסור לאוכלו עם בשר. ועי' **בש"ך** (ס"ק ד) שכתב דאם יגע הלחם בבשר אסור לאוכלו עם גבינה בלא הדחה וחיי' דלמא אשתלי ואכיל בלא הדחה, ע"כ. [וכן פסקו **הפר"ח** (ס"ק ד), **הפלתי** (ס"ק ג) **והחכ"א** (כלל מב אות ה). אולם **בכנה"ג** (הגה"ט אותיות ב וג) תמה על הש"ך דמהטשו"ע משמע דהלחם נאסר ואין לו תקנה. והביאו **הפמ"ג** (ש"ד שם). וכן פסק **בערוה"ש** (אות ה). **והפת"ש** (ס"ק ד) פסק דיש חילוק דאם נגע בלחם מצד חוץ במקום הקשה סגי בהדחה, אבל אם נגע מצד פנים במקום הרך בעי' גרידה, ע"כ. אולם משאר האחרונים משמע דלא בעינן גרידא בכל גוונא. אולם שו"מ **ביד יהודה** (פה"א ס"ק ט) שהוכיח דע"כ אף הש"ך ס"ל חילוק זה, עי"י"ש].

ולפי"ז לכאורה ה"ה בנ"ד דיש לחוש לזה. אלא דשו"ר **בערוגת הבשם** (רסי' צא) שהעלה דהא דכתבו הפוסקים שיש להזהר שלא יגע הלחם בבשר או בגבינה, היינו אם אינו נזהר לאכול הלחם דוקא עם בשר, לכן חיי' דלמא אשתלי ולא ידיח ויבא לאכלו עם גבינה, וכן להיפך, אבל אם מייחד הלחם לאכלו רק עם בשר או עם חלב, בזה לא חיי' דלמא אשתלי, והכי נהוג עלמא כשאוכלין לחם עם בשר או עם חמאה חותכין הלחם בסכין אשר שמנונית נקרש על פניו ואין איש שם על לב להיות נזהר בזה, והטעם משום שמייחדים הלחם לבשר או לחלב ובפת המועט לא חיי' דלמא אשתלי, ע"כ. והביאו **הדרכ"ת** (סי' צא סס"ק יב). ולאור דבריו גם בנ"ד שרי לעשות כן לכתחלה בתנאי שייחד את הבשר לאוכלו דוקא עם בשר.

ו. לחוש שמא ישכח ויאכל הלחם עם גבינה

מיהו לעולם י"ל דבנ"ד בלא"ה אין לחוש לתקלה דעד כאן לא החמירו חז"ל אלא במקום דאיכא חשש שיבוא לידי איסור אבל הכא דליכא אלא משום נ"ט בר נ"ט לכתחלה ובדיעבד שרי (דהרי למעשה לא חיי' לדעת המחמירים דליכא התירא דנ"ט בר נ"ט אלא לכתחלה), תו י"ל דלא חיי' לתקלה, וכמ"ש **הט"ז** (סי' צא ס"ק א) דבכל מקום דאמרינן דבדיעבד שרי לא חיי' לשמא ישכח. (ועי' לעיל בשם **הפני אריה**).

-מסקנא דדינא-

העולה לדינא, מותר לתת חלה על מכסה של סיר בשרי רותח. אלא שהחלה בולעת מטעם הבשר, אם המקום נגוב כדי קליפה, ואם המקום רטוב כדי נטילה. וע"כ אם רצונו לאוכלה עם גבינה, עליו להוציא מקום שבלע מטעם בשר. אלא דכ"ז לכתחלה, אבל בדיעבד שכבר עירב החלה עם גבינה רשאי לאכול כך. ואם טעם מקום הקליפה (או הנטילה) ואין בו טעם בשר, עי' מש"ז בגליון קל"ב. ומ"מ יש לתת עצה כדי שהחלות ישארו בחזקת פרווה, ע"י הפסקה בין הלחם לסיר ע"י נייר אלומיניום, דהוי כמכלי לכלי דמעיקר הדין לא יוצא ללא רוטב, עי' בגליון קל"ג (אולם נייר אפייה שמענו **מהגרש"ז אולמן שליט"א ומהגר"מ קליין שליט"א** דלא מהני לזה כי אין דינו ככלי מחמת שסופג).

וכ"ז כשהמכסה אינו מזכוכית אבל אם הוא מזכוכית נקיה (וכן ב"פייריעקס" אפשר להקל בנ"ד, עי' **בשבות יצחק** (ח"ו פ"ה עמ' נג), ואכמ"ל), דהרי כבר פסק **השו"ע** (סי' תנא סע' כו) דכלי זכוכית אינו בולע. ואף לדעת **הרמ"א** המחמיר שם וס"ל דבולע ואין לו הכשר, מ"מ כבר הביא **בפמ"ג** (שם מ"ז ד"ה אעתיק, וסי' קה מ"ז ס"ק א ד"ה ואם יש) דכוונתו להחמיר דוקא לענין חמץ. ובנ"ד דקיל כנ"ל ניתן לסמוך ע"ז, ועי' **במנח"י** (ח"א סי' פו אות ד).

בעניית אמן דאינו אומר מידי אלא עונה על ברכת חברו, כל שחברו עביד כדין שפיר מצי לענות אמן אחר ברכותיו.

אולם בשו"ת ישמח לב [לגר"ש גאגין זצ"ל - או"ח סי' ט"ד] נשאל בכיתב"ב - בדבר ההרגל בעקו"ת ירושלים תוב"א, שבכל עש"ק הולכים אל הכותל המערבי לקבל פני שבת במקום קדוש, ובאשר עם רב שם והמקום לא יכילם, הנהיגו ללכת מפלג המנחה ומעלה ויתפללו שם תפלת מנחה וקבלת שבת ותפילת ערבית, ואלו יוצאים ואחרים באים במקומם, אשר ע"ז לא יבצר ועל הרוב כן הוא, כי הכת אשר כבר התפללו ערבית יתעכבו שם לענות קדיש וקדושה מהכת אשר באו אחריהן ומתפללים מנחה, וכמה שיושבים שם אחרי שהתפללו ערבית ללמוד פרקי משנה מזמורים וכיוצא ויחזו כמה מנינים בזה אחר זה, ויענו אחר כל אחת קדיש וקדושה וברכות החזרה, וכאשר עלה אל הקודש פנימה הרב המובהק נר המערבי ר"מ מע"ת איספאקי"ץ יע"א כמוהר"ר שאול נטף נ"ר, עלה ונסתפק האם הותר להם לענות קדיש וקדושה, מאחר שכבר התפללו ערבית של שבת ועשו אותו מקצת היום לילה, והרב נשא ונתן בדבר ומרוב ענוותנותו בקש מאיתי לעמוד ע"ז.

והרב השואל רצה לתלות זאת במח' התה"ד עם בעל האגור, שדעת התה"ד [סי' רמ"ח] דאם התחילו הקהל להתפלל ערבית בעוד היום גדול, יש להחמיר שלא תעשה הפסק טהרה באותו היום, ובעל האגור בשם מוהרי"ל ז"ל חולק ע"ז, והביא מח' מור"ם בהגהותיו ביו"ד סי' קצ"ו, והכריע דלכתחילה יש להזהר בזה ובדיעבד אין לחוש.

והשיב - דהכא שרי לענות לכו"ע, דהכא אלו שמתפללים מנחה כדין וכהלכה הם עושים, ושפיר שרי לענות אמן אחר ברכותיהם. כיון דאף לדעת אלו שהתפללו ערבית, אותן המתפללים מנחה השתא כדין עושים, א"כ למה נאסור לענות אמן אחריהם. ועוד דהרמ"א עשה עיקר מדעת המוהרי"ל, וא"כ דינא הכא דיינה עמהם דכדיעבד דמי. ואפי' אם נחשבהו לילה גמור אין כאן ריח איסור לענות אמן, וכ"ש דאיכא לאוקמי אדיניה דודאי הוא יום כל עוד שהשמש במרומים וחייב לענות קדיש וקדושה ואמן בלי שום פקפוק.

ובשו"ת ציץ אליעזר [ח"י סי' ט"ן] הביא לדינא דברי הישמח לב הנזכרים.

וגדולה מזאת מצאנו בשו"ת מהר"ם שי"ק [או"ח סי' צ"א] שנשאל לענין אנשים אשר מאחרים להתפלל מנחה עד הלילה במזיד אם רשאין שאר הציבור לענות אחריהם קדושה ואמן. והשיב דלדינא נ"ל דאין בזה חשש ברכה לבטלה, דתפלה רחמי נינהו והלואי שיתפלל אדם כל היום. ואף דוודאי אסור לאחר תפילת מנחה עד צאת הכוכבים, אפ"ה אם מתפלל אחר צאת הכוכבים אינו ברכה לבטלה ורשאי לענות אחריהם אמן וקדושה.

וע"ע בשבט הלוי [ח"ט סי' מ"ח] דנשאל לגבי אדם שרגיל להתפלל מנחה רק עד השקיעה המקובלת כשיטת הגאונים, ונקלע למנין המתפלל לפי שיטת ר"ת באיחור, כיצד ינהג. והשיב דלענין לענות אחריהם אמן וקדושה, אפי' אם לדידיה ודאי לילה הוא, אלא דלדידיהו הנוהגים כר"ת עדיין יום, יוצא מתשובת מהר"ם שי"ק דמותר לענות אחריהם. (והמעיין במהר"ם שי"ק שם יראה דהתיר לענות אמן וקדושה אף באותן המתפללים מנחה במזיד אחר צאת הכוכבים שלא כדין - אף דודאי לילה הוא אף לדידהו).

[נכתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני שבת קדש – סדר ליל שבת (ג)

ביאור 'צאתכם לשלום' – "וכתב בספר תוספת שבת לפי נוסח הפייט שאומרים ליל שבת ביציאתו מבית הכנסת בסוף הפזוט 'צאתכם לשלום' משמע דהמלאך יוצא מיד אחר ביאתו מבית הכנסת... וכתב שראה סידור תפילה אחד נדפס והשמיט נוסח צאתכם לשלום ע"פ גדול א'...

ולענ"ד פשוט דאע"ג דהמלאך נשאר אעל האדם כל יום השבת, מ"מ אין לשנות נוסח צאתכם לשלום כי הוא על דרך "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך" ואע"ג דאין יציאת המלאכים עתה מ"מ אומר צאתכם לשלום על זמן היציאה כשתהיה". (מחצה"ש סי' רסב)

עוד בענין המלאכים שמבואר בגמ' (שבת קיט:) שכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטה מוצעת מלאך טוב אומר יה"ר שיהא כן לשבת הבאה ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו. כתב בפרישה (סי' רסב) בשם ספר עקדת יצחק פרשת משפטים "הוא מבואר כי במלאכי עליון אין בהם רע בשום פנים, אבל המה השני כוחות הנמצאות לאדם תמיד אחד טוב והוא הכח השכלי... ואחד רע והוא הכח התאוני... והם נקראים בלשון חז"ל יצר הטוב ויצר הרע, וכשאדם מכוין לעבוד יוצרו ויזכור את יום השבת ששקולה כנגד כל המצות לקדשו ולכבדו הנה כבר התחיל לענות היצה"ר להרגילו אל רצון טוב, ומעתה כל אשר יאמר לעשות כמוהו יש לו כח עליו לעשותו ומוסיף עליו יום, ויצה"ר כאשר החל לנפול לפניו לא יוכל לקום אבל יענה אמן בעל רחו ויסייעהו, ואם בהיפך להיפך".

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

העלון נתרם לרפואת
גרשון בן שושנה

© **הערות ותרומות בטל' 02 571-3932**
בין השעות 20:15 - 19:45